

UMUMTA'LIM MUASSASALARIDA INKLYUZIV MUHITNI YARATISHDA PEDAGOGIK JAMOANING HAMKORLIGI VA O'ZARO MUNOSABATLARI

Boyirbekova Mohinabonu Doniyor qizi

Mustaqil izlanuvchi

Annotatsiya: Ushbu tezisda inklyuziv ta'lim tizimida pedagogik jamoaning hamkorlikdagi faoliyatining ahamiyati, o'zaro munosabatlar tizimi va samarali inklyuziv muhitni shakllantirish omillari yoritilgan. Shuningdek, pedagogik hamkorlikni rivojlantirishning bosqichli modeli ham taklif etilgan.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, pedagogik jamoa, hamkorlik, muhit, muloqot, defektolog, psixolog, kommunikatsiya.

Аннотация: В диссертации рассматривается значение совместной деятельности педагогического коллектива в системе инклюзивного образования, система взаимоотношений и факторы формирования эффективной инклюзивной среды. Предлагается поэтапная модель развития педагогического взаимодействия.

Ключевые слова: инклюзивное образование, педагогический коллектив, взаимодействие, среда, диалог, дефектолог, психолог, общение.

Annotation: This thesis highlights the importance of the collaborative work of the pedagogical team in the inclusive education system, the system of mutual relations and the factors of forming an effective inclusive environment. A phased model of the development of pedagogical cooperation is also proposed.

Keywords: inclusive education, pedagogical team, cooperation, environment, dialogue, defectologist, psychologist, communication.

Hozirgi kunda O'zbekiston ta'lim tizimida inklyuziv ta'lim jarayonlarini samarali tashkil etish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biridir. Inklyuziv ta'limni muvaffaqiyatli amalga oshirishda faqat o'qituvchining malakasi emas, balki butun pedagogik jamoaning o'zaro hamkorligi, mas'uliyatli yondashuvi va muvofiqlashtirilgan faoliyati muhim o'rin tutadi.

Pedagogik jamoa - bu o'qituvchi, psixolog, defektolog, tarbiyachi, sinf rahbari hamda ma'muriyatdan iborat yagona tizimdir. Ularning o'zaro muloqoti va hamkorligi natijasida maxsus ehtiyojli bolalar uchun qulay, xavfsiz va qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratiladi.

Tadqiqotchi L.S.Vygotskiy ta'kidlaganidek, bolaning rivojlanishida "yaqin rivojlanish zonasi"ni shakllantirishda ijtimoiy muhit va o'qituvchi hamda atrofdagilar bilan o'zaro munosabatlar hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Demak, pedagogik jamoaning har bir a'zosi

bolaning imkoniyatlarini to'g'ri baholab, uni ijtimoiy faoliyatga qo'shishda muhim rol o'ynaydi.

Samarali inklyuziv muhitni ta'minlash uchun pedagogik jamoa a'zolari o'rtasida muntazam pedagogik maslahatlar, tajriba almashuv seminarlari, individual kuzatuvlar va muammoli vaziyatlarni tahlil qilish kabi faol metodlar yo'lga qo'yilishi zarur. Shuningdek, jamoa a'zolari o'rtasida empatiya, bag'rikenglik va ijobiy kommunikatsiya madaniyatini shakllantirish ham inklyuziv jarayonning muhim sharti hisoblanadi.

Inklyuziv muhitni shakllantirishda jamoaviy hamkorlikning muvaffaqiyati, eng avvalo, har bir pedagogning inklyuziv qadriyatlarga bo'lgan shaxsiy munosabati va tayyorgarligiga bog'liqdir. Jamoa a'zolari orasida o'zaro ishonch, bir-birini qo'llab-quvvatlash, muammolarni ochiq muhokama qilish madaniyati shakllanganda, bunday muhitda maxsus ehtiyojli bolalarning ijtimoiy moslashuvi tezlashadi va o'qish motivatsiyasi kuchayadi.

Maktab rahbariyati tomonidan inklyuziv ta'limni joriy etish bo'yicha institutsional yondashuvni yo'lga qo'yish zarur. Bu - har bir o'qituvchi, psixolog, defektolog va tarbiyachi faoliyatini yagona maqsad sari yo'naltirishni anglatadi. Pedagogik kengashlarda inklyuziv masalalarga bag'ishlangan muhokamalarni muntazam o'tkazish, real misollar asosida tajriba almashish, muvaffaqiyatli pedagogik yechimlarni ommalashtirish kabi amaliy choralar jamoaviy hamkorlikni mustahkamlaydi.

Inklyuziv muhitda jamoa a'zolari o'rtasidagi o'zaro munosabatlar hurmat, ochiqlik, ishonch, empatiya va bag'rikenglik tamoyillariga tayanadi. Har bir mutaxassis boshqasining kasbiy fikrini qadrlashi, o'zaro maslahatlashuv orqali qaror qabul qilishi kerak.

O'zaro hurmatga asoslangan kommunikativ madaniyat jamoa a'zolarining o'zini anglashini, stressga bardoshlilikini va kasbiy motivatsiyasini oshiradi. Bunday muhitda har bir pedagog o'z faoliyatini "men yolg'iz emasman" degan hissiyot bilan bajaradi.

Shuningdek, konstruktiv munosabatlar muhitida inklyuziv qadriyatlar - inson qadr-qimmati, teng imkoniyatlar, hamjihatlik kabi tamoyillar tabiiy tarzda shakllanadi.

Shuningdek, ta'lim muassasasining ijtimoiy sheriklari - ota-onalar, mahalla faollari, ijtimoiy xizmat ko'rsatuvchi tashkilotlar bilan hamkorlik qilish inklyuziv muhitni yanada boyitadi. Chunki bolaning rivojlanishi faqat maktab devorlari bilan chegaralanmaydi - butun jamiyatning qo'llab-quvvatlovi zarur.

Mazkur ishda pedagogik jamoaning inklyuziv ta'limdagi hamkorligini rivojlantirishning uch bosqichli modeli ilgari suriladi.

1. Tashkiliy bosqich - pedagoglarni inklyuziv qadriyatlarga tayyorlash, ma'rifiy seminarlar o'tkazish;

2. Hamkorlik bosqichi - o'zaro maslahat, tajriba almashish va qo'llab-quvvatlash tizimini yo'lga qo'yish;

3. Integratsiya bosqichi – pedagogik jamoa faoliyatini ota-onalar va ijtimoiy sheriklar bilan uzviy bog'lash.

Umumta'lim muassasalarida inklyuziv muhitni yaratish – bu murakkab, ammo ijtimoiy ahamiyatga ega jarayon bo'lib, u butun pedagogik jamoaning uyg'un hamkorligi, ochiq muloqoti va kasbiy mas'uliyatiga tayanadi.

Pedagogik jamoa o'zaro ishonch, hamjihatlik va kasbiy birdamlik asosida faoliyat yuritgandagina o'quvchilarning ehtiyojlariga mos, insonparvarlik ruhidagi ta'lim muhiti vujudga keladi. Inklyuziv muhit faqatgina maxsus sharoit yoki texnik vositalar orqali emas, balki pedagoglarning bir-biriga bo'lgan ishonchi, ijobiy muloqoti va jamoaviy qadriyatlar orqali shakllanadi.

Shu boisdan, har bir umumta'lim muassasasi o'z rivojlanish strategiyasida inklyuziv madaniyatni mustahkamlash, pedagogik jamoaning o'zaro hamkorligini tizimlashtirish va professional qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini shakllantirishni ustuvor yo'nalish sifatida belgilashi zarur.

Xulosa. Pedagogik jamoaning hamkorlikdagi faoliyati inklyuziv ta'lim samaradorligini oshiradi, bolalarning ijtimoiylashuvi va o'qishga motivatsiyasini kuchaytiradi. Shunday ekan, inklyuziv muhitni yaratishda jamoaviy yondashuv va o'zaro hamkorlik - muvaffaqiyat kalitidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Vygotskiy L.S. "Pedagogik psixologiya", Moskva, 1991.
2. UNESCO. "Inclusive Education: The Way of the Future", 2009.
3. Sharipova Sh.X. "Inklyuziv ta'lim jarayonida pedagoglarning tayyorgarligi", Toshkent, 2021.
4. Ziyamuhamedov A. "Ta'lim tizimida inklyuziv yondashuvning psixologik asoslari", 2022.

